

Analysis of Secondary School Turkish Coursebooks in Terms of Functional Grammar Theory

Ahmet Zeki GÜVEN¹ & Şeyma SERT²

Abstract

In this study, secondary school Turkish textbooks were examined in terms of functional grammar. A Turkish textbook from each grade level in secondary school was randomly selected for analysis. Eight features of functional grammar were identified based on the opinions of Turkish education researchers. The qualitative research model, specifically the document review method, was employed in the study. The findings revealed that secondary school Turkish textbooks most closely aligned with item 7 (active participation) and item 8 (mental skills), while they demonstrated the least alignment with item 6 (cooperative learning). These items were followed by item 3 (making sense of speech/writing and correct, effective self-expression), item 2 (where, how, and when grammar is used), item 1 (grammar as a whole with its form, meaning, and usage dimensions), item 4 (grammar integrated into texts with the four basic skills), and item 5 (illustrating grammar in different communication contexts). It was observed that the examined secondary school Turkish textbooks did not sufficiently comply with items 3, 2, 1, 4, 5, and 6. Therefore, it was concluded that these textbooks are not sufficiently aligned with functional grammar principles.

Keywords

Functional Grammar

Turkish Education

Qualitative Research

Textbook

Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının İşlevsel Dil Bilgisi Kuramı Bakımından İncelenmesi³

Özet

Bu çalışmada Ortaokul Türkçe ders kitapları işlevsel dil bilgisi kuramı bakımından incelenmiştir. Tüm öğrenci ve öğretmenlerinin erişimine açık olan EBA'dan random olarak seçilen ortaokulun her sınıf düzeyinden birer Türkçe ders kitabı çalışma örneklemini olarak belirlenmiştir. Türkçe eğitimi alanında uzmanların görüşü alınarak hazırlanan formda 8 işlevsel dil bilgisi özelliği belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma modeli çevresinde betimsel analiz kullanılmış, veri toplama tekniği olarak da doküman incelemesi tekniği tercih edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi özellikleri bakımından en çok öğrencinin etkin katılımı ve zihin becerilerini kullanma maddelerine uygun olduğu, en az ise öğrenci motivasyonu için iş birlikli öğrenme etkinlikleri kriterine uygun olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarının 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 numaralı kriterlere uygun olmadığı belirlenmiştir. Buradan hareketle ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi kuramına yeterince uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İşlevsel dil bilgisi kuramının özellikle dil bilgisi konularının öğretiminde ciddi kolaylık sağlayacağı öngörüldüğünden bundan sonraki hazırlanacak Türkçe ders kitaplarında bu hususunun göz önünde bulundurulması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler

İşlevsel Dil Bilgisi

Türkçe Eğitimi

Nitel Araştırma

Ders Kitabı

Article Info

Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi

01.08.2024

Reviewed / Kabul Tarihi

20.09.2024

Published / Yayın Tarihi

30.09.2024

Reference

Kaynakça

Güven, A. Z., & Sert, Ş. (2024). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi kuramı bakımından incelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 12(3), 54-73.

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, ahmetzekiguven@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4922-7535

² Uzm., sertseym@gmail.com, ORCID: 0009-0006-3794-0372

³Bu çalışma "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının İşlevsel Dil Bilgisi Bakımından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Giriş

Bir dilin korunması ve devamlılığının sağlanabilmesi için o dili doğru ve etkili kullanan bireylerin yetiştirilmesi şarttır. Bu noktada da dil bilgisinin önemi ortaya çıkar. Dili iyi kullanma sanatını öğreten dil bilgisi aynı zamanda düşünce ve duyguların daha düzgün ve tam olarak anlaşılmasına ve anlatılmasına yardım eder. Kişi gramer bilgisi sayesinde daha doğru, daha mükemmel düşünmeye de alışır (Banguoğlu, 1990). Ayrıca dil bilgisi; bir cümleyi, bir eylemi, bir sıfatı ya da bir metni anlamak için gereklidir ve bu nedenle okullarda okuma yazma öğretimiyle birlikte dil bilgisi öğretimine de başlanmaktadır (Güneş, 2017).

Dil bilgisi öğretiminin etkili olabilmesi için dil bilgisi unsurlarının yararlı, açık, işlevsel olması; dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Güneş, 2013). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TÖP) 4 temel dil becerisi içerisinde dil bilgisi yapılarının işlevlerinin sezdirilerek öğrencilere kavratılması hedeflenmiştir (MEB, 2019). Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi Türkçe öğretmenleri tarafından en çok tercih edilen ders materyali olan Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi öğretimine uygun olmasına bağlıdır (Akdeniz, 2019). İşlevsel dil bilgisinde dil, her şeyden önce bir sosyal etkileşim aracıdır ve bu nedenle dil etkinliği yalnızca kurallar ve normlardan ibaret değildir. Dil aynı zamanda iletişimsel amaçları gerçekleştirmeye hizmet ettiğinden, en az iki katılımcıyı gerektirir ve bu bakımından işbirlikçidir. Buna göre dilde kullanılan araçlara "dilsel anlatımlar" adı verilir; dilsel anlatımlar da anlambilim, sesbilim, biçimbilim ve sözdizim kurallarıyla (dilbilgisi kurallarıyla) yapılandırılır (Van Schaaiik, 1998). İşlevsel dil bilgisi öğretimi ile dil bilgisi yapıları, dil bilgisinin 3 boyutu; anlam, biçim ve kullanım boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınır. Dinleme/izleme ve okuma metinleri, bağlı etkinlikler çerçevesinde dil bilgisi kuralları öğrencilere sezdirilir. Böylece bağlamdan dil bilgisi yapılarının nerede, ne zaman ve nasıl kullanılacağı gibi bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılması hedeflenir (Azizoğlu ve Okur, 2022; Benzer, 2020; Hamzadayı ve Şentürk, 2022; İşcan, 2007). Bu nedenle Türkçe dersi ana materyali Türkçe ders kitapları işlevsel dil bilgisine uygun olarak hazırlanmalıdır.

2019 TÖP'te dil bilgisi konularına ağırlıklı olarak ortaokul kazanımlarında yer verilmiştir (MEB, 2019). Bu nedenle bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi öğretimine uygunluğu incelenmiştir. Bu çalışmada; "Ortaokul Türkçe ders kitapları işlevsel dil bilgisi öğretimine ne kadar uygundur?" sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda Türkçe eğitimi alanında daha önce yapılmış benzer bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle yapılan çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Alt Problemleri

Araştırmanın temel amacı ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi kuramına ne kadar uygun olarak hazırlandığını belirlemektir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın benimsediği sezdirerek dil bilgisi öğretimini temel alan işlevsel dil bilgisi kuramı bu çalışmanın temelidir. Bu çalışma ile ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi kuramına uygunluğunun ortaya konulması ve Türkçe öğretiminde işlevsel dil bilgisinin önemine dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda şu iki soruya cevap aranmıştır:

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında sınıf düzeylerine göre dil bilgisi konularının dağılımı nedir?
2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinlikleri ve soruları işlevsel dil bilgisi özelliklerine yeterince uygun mudur?

Araştırmanın Önemi

2019 Türkçe Öğretim Programı'nda (TÖP) dil bilgisi konularına ağırlıklı olarak yer verildiği ortaokul dönemi, dil bilgisi öğretimi açısından büyük bir önem taşımaktadır. 2019 TÖP'te dil bilgisi konularının 4 temel beceri (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) etrafında öğrencilere sezdirilmesi hedeflenmiştir (MEB, 2019). Bunun somut olarak öğretime aktarılabilmesi için Türkçe dil bilgisi öğretiminde ana öğretim materyali olan ortaokul Türkçe ders kitaplarının (Yalçın, 1994; Akdeniz, 2019), işlevsel dil bilgisi öğretimine uygun olması gerekmektedir. Çünkü 2019 TÖP'te hedeflendiği gibi işlevsel dil bilgisi öğretiminde de dil bilgisi yapılarının işlevlerinin 4 temel beceri üzerinden öğrencilere sezdirilmesi hedeflenir. Bu amaçla bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi öğretimine yeterince uygun olup olmadığını ortaya çıkarmakta, nitel ya da nicel herhangi bir eksik varsa; bu eksikin tespiti ve giderilmesi açısından önem arz etmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırmacı verilere doğrudan erişebileceği gibi olay ve olguları doğal ortamında gözlemleyebilir, zengin ve ayrıntılı betimlemeler yapabilir, tümevarımcı veri analizini kullanarak genellemelere ulaşabilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2015). Bu nedenle bu çalışma nitel araştırma deseniyle yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışmada veri toplama aracı olarak MEB onaylı ve EBA üzerinden erişime açık ortaokulun her sınıf düzeyinden random olarak seçilmiş birer Türkçe ders kitabı kullanılmış ve işlevsel dil bilgisi kuramı bakımından incelenmiştir. Bu kitaplar tüm ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarını temsil edecek şekilde, her sınıftan birer adet olmak üzere seçilmiştir. Eba üzerinden random olarak seçilen kitaplar şunlardır:

- Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı (Koza Yayınları, 2022)
- Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı (Anka Yayınevi, 2019)
- Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı (Dörtel Yayıncılık, 2019)
- Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı (MEB Yayınları, 2021).

İncelenmek üzere rastgele seçilmiş ortaokul Türkçe ders kitapları doküman incelemesi tekniği ile ele alınmıştır. Doküman incelemesi tekniğinin tercih edilmesinin sebebi; bu teknikte basılı/elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet erişimli) materyallerin incelenmesidir ve incelenmek üzere seçilen ortaokul Türkçe ders kitapları basılı/elektronik bir materyaldir. Doküman incelemesi sonucunda ulaşılan bulgular yorumlanmıştır.

Bu çalışmada öncelikle işlevsel dil bilgisi ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması sonucu elde edilen verilerden işlevsel dil bilgisinin 8 özelliği belirlenmiştir. İşlevsel dil bilgisinin 8 özelliği ile ilgili bir anket formu (Ek-1'de anket formuna yer verilmiştir.) hazırlanmış ve Türkçe eğitimi alanında uzman 3 akademisyene e-posta yoluyla bu anket formu gönderilmiştir. Türkçe eğitimi alanı 3 uzman akademisyen de işlevsel dil bilgisinin 8 özelliğini uygun bulmuştur. İşlevsel dil bilgisinin 8 özelliği maddeler halinde aşağıdaki Tablo 1.de gösterilmiştir:

Tablo 1. İşlevsel Dil Bilgisi Özellikleri

Maddeler	İşlevsel Dil Bilgisi Özellikleri
1	Dil bilgisi yapıları; biçim, anlam ve kullanım boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınır.
2	Dil bilgisi yapılarının nerede, ne zaman ve nasıl kullanılacağı dikkate alınır.
3	Öğrencilere bir metni/konuşmayı doğru bir biçimde anlamlandırabilme ve metin/konuşma hakkında duygu ve düşünceleri doğru ve etkili bir biçimde ifade etme becerilerinin kazandırılması hedeflenir.
4	Dil bilgisi yapıları 4 temel beceri (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) çevresinde bir metne bağlı olarak ele alınır.
5	Öğrencilere dil bilgisi yapılarının işlevlerinin kavratılması için dil bilgisi yapıları farklı iletişim bağlamlarında örneklendirilir.
6	Dil bilgisi yapıları ile ilgili iş birlikli etkinliklere (iş birlikli öğrenme grupları ile etkinlikler) öğrencilerin motivasyonlarını arttırmak amacıyla yer verilir.
7	Öğrencilerin etkin kılındığı (yaparak ve yaşayarak katılım sağladıkları) öğretim yöntem teknik ve stratejileri (öğrencilerin bizzat konuşma ve yazma becerileri ile kendileri bireysel ya da grupla ifade ettiği etkinlikler) tercih edilir.
8	Öğrencilerin zihinsel becerilerini (ekleme, çıkarma, değiştirme, ayırt etme, yaratıcı düşünme vb.) aktif olarak kullanabileceği öğretim materyalleri tercih edilir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analizin tercih edilmesinin nedeni araştırmada ayrıntılı olarak ve birçok yönden derinlemesine bir inceleme yapılması gerekliliğidir. Betimsel içerik analizi, belirli bir konuda ya da alanda birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel çalışmaların derinlemesine incelenip düzenlenmesi anlamına gelir. Böylece o konu ya da alandaki genel eğilimler belirlenmektedir. Bu yöntemde elde edilen sonuçların, hedeflenen konulara yönelik olarak gelecekte planlanan çalışmalara yol göstermesi beklenmektedir (E. Ültay & Akyurt & N. Ültay, 2021).

MEB onaylı ve EBA üzerinden erişime açık, her sınıf düzeyinden (5, 6, 7, 8) seçilmiş ortaokul Türkçe ders kitabının her biri kendi içinde 8 tema, her temanın 3 okuma ve 1 dinleme/izleme metnine bağlı etkinlikleri, her tema sonu ölçme-değerlendirme soruları ele alınmıştır. Okuma ve dinleme/izleme metinlerine bağlı etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme soruları sayı dağılımları ve işlevsel dil bilgisi kuramına uygunluğu bakımından incelenmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Çalışmada sadece işlevsel dil bilgisi kuramının özellikleri dikkate alınmıştır.
- Çalışma, EBA üzerinden erişime açık olan ortaokulun her sınıf düzeyinden (5, 6, 7, 8) rastgele seçilen birer Türkçe ders kitabı ile sınırlandırılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Alan yazında yer alan çalışmalara göre nitel araştırmalarda geçerlik-güvenilirlikten ziyade inandırıcılık (trustworthiness) olması gerektiği savunulmuş ve bazı kriterler belirlemiştir (Houser, 2015; Merriam, 2013; Whittemore, Chase ve Mandle, 2001). Guba ve Lincoln (1982) tarafından belirlenen inandırıcılık kriterleri; inanılabilirlik, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirlik temel standartlar olarak literatürde yerini almıştır (Başkale, 2022). Çalışmanın geçerliliğiyle ilgili olarak bu 4 kriter inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirlik unsurları doğrultusunda şunlar gerçekleştirilmiştir (Lincoln & Guba, 1986):

İnandırıcılık

Çalışmanın inandırıcılığının artırılması için belirlenen alt problemler doğrultusunda EBA üzerinden erişime açık ortaokulun her sınıf düzeyinden rastgele seçilen birer Türkçe ders kitabı doküman incelemesi ve betimsel analizle incelenmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde problem durumu net olarak ortaya konulmuş ve çalışmanın inandırıcılığı bu sayede güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada incelenen EBA üzerinden erişime açık, ortaokulun her sınıf düzeyinden rastgele seçilen birer Türkçe ders kitabı, analiz sürecinde öncelikle küçük bölümlere ayrılmıştır. Ders kitapları bölümlere ayrılırken ders kitaplarının kendi bölümleri olan temalar kullanılmıştır. Ardından her bir bölüme kendi içinde makro analizler yapılmıştır. Yapılan makro analizlerin incelemesi araştırmacılar tarafından aralıklı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu sayede analizler 2 defa gerçekleştirilerek inandırıcılık güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın inandırıcılığını arttırabilmek amacıyla araştırmanın temeli olan işlevsel dil bilgisi ile ilgili alan yazında araştırmalar yapılmış, uzman görüşleri alınmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu elde edilen bilgilerden hareketle işlevsel dil bilgisi kuramının 8 özelliği belirlenmiştir. Bu özellikler anket formu şeklinde Türkçe eğitimi alanında uzman 3 akademisyene e-posta yoluyla gönderilmiş ve görüşleri alınmıştır. Anket sonucunda 8 işlevsel dil bilgisi özelliği de Türkçe eğitimi alanında uzman 3 akademisyen tarafından uygun bulunmuştur.

Yapılan araştırmadan elde edilen bulgular, daha önce işlevsel dil bilgisi ile ilgili yapılmış araştırma bulgularıyla karşılaştırılarak sunulmuş bu sayede çalışmanın inandırıcılığı güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Aktarılabirlik

Çalışmanın aktarılabirlik ile ilgili boyutunu güçlendirmek için incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarından detaylı şekilde bahsedilmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitapları incelenirken kullanılan yöntem ve bu yöntemin neden seçildiği net şekilde ortaya konulmuştur. Yanı sıra çalışmanın sınırlılıkları ve veri analiz süreciyle ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın güvenilebilirliğini arttırmak için incelenen ortaokul Türkçe ders kitapları veri analiz süreci kodlamaları ve bu kodlardan hareketle ulaşılan alıntılar somut bir şekilde sunulmuştur. Bu sayede ortaokul Türkçe ders kitapları tekrar incelenmek istendiğinde aynı sonuçlara ulaşılmasına imkân tanınmıştır.

Tutarlılık

Bu çalışmanın verileri her iki araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Araştırmada iç tutarlılığın sağlanması için "Miles ve Huberman" nitel veri analizinde kullanılan "benzerlik formülü" kullanılmıştır. Miles ve Huberman (1994) nitel araştırmalarda güvenilirliğinin sağlanması için iç tutarlılığın yüksek olması gerektiğini savunur ve bunun için kodlayıcılar arasındaki fikir birliğinin hesaplanabildiği "benzerlik formülü" nı geliştirmiştir. Benzerlik formülü, " $\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$ " formülü kullanılarak hesaplanır. Formülde, " Δ " güvenilirlik katsayısını, " C " üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını, " ∂ " üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını belirtmektedir. Bu formüle göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %70 olması gerekmektedir (Miles ve Huberman, 1994, Patton, 2002). Bu çalışmada veriler araştırmacılar tarafından kontrol edilmiş, kontrol sonucunda verilerin örtüşme oranı %90 çıkmıştır. Yüzde 10'luk örtüşmeyen kısım yeniden incelenerek bu oranda da fikir birliğine ulaşılmıştır. Bu da araştırma sonuçlarının güvenilir olduğunu gösterir.

Doğrulanabilirlik

Çalışmanın doğrulanabilirliğinin artırılması için problem belirlenmiş ve bu doğrultuda ortaokul Türkçe ders kitapları doküman incelemesi ve betimsel analizle incelenmiştir. Araştırmacılar çalışma öncesi herhangi bir ön yargı içerisine girmemişler, bu sayede çalışmanın olumsuz yönden etkilenmesinin önüne geçilmiştir.

Çalışmanın literatürde benzerlerinin olup olmadığı ve bu benzer çalışmaların bu çalışmanın sonucu ile benzerlik ve farklılıkları dikkate alınmış, çalışmanın sonuç bölümünde bu bilgilere yer verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümünde EBA üzerinden ortaokulun her sınıf düzeyinden random olarak seçilen Türkçe ders kitapları, 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan dil bilgisi konuları ve Tablo 1.de yer alan işlevsel dil bilgisinin 8 özelliği bakımından incelenmiş ve her ders kitabı ile ilgili elde edilen bulgular ayrı başlıklar altında tablolarla sunulmuştur.

Tablolardaki kısaltmalar ve ilgili açıklamalar:

- **5, 6, 7, 8:** 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitapları.
- **Dil Bilgisi:** Dinleme/izleme metinleri ya da okuma metinlerine bağlı etkinlikler ve temalar sonu ölçme-değerlendirme soruları içindeki dil bilgisi konulu etkinlikler/sorular sayısı.
- **Dinleme Toplam:** Dinleme metnine bağlı etkinlik sayısı.
- **Etkinlik/Soru:** Okuma ve dinleme/izleme metinlerine bağlı etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme soruları sayısı.
- **Kitap:** Ortaokul Türkçe ders kitapları.
- **O:** Okuma metnine bağlı etkinlik sayısı (O1 bahsi geçen temanın ilk okuma metni, O2 ikinci okuma metni, O3 üçüncü okuma metnidir).
- **Okuma Toplam:** Okuma metinlerine bağlı toplam soruların sayısı.
- **Ölçme Soruları:** Ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme soru sayıları.
- **Ölçme Toplam:** Her tema sonu ölçme-değerlendirmeye bağlı soruların sayısı.
- **Tema:** Ders kitaplarındaki 8 tema.
- **T1 ve diğerleri:** "T1" tabloda sözü edilen ders kitabındaki 1. temadır ("T2" 2. tema, "T3" 3. tema, "T4" 4. tema, "T5" 5. tema, "T6" 6. tema, "T7" 7. tema ve "T8" 8. temadır).
- **Toplam:** Toplam etkinlik/ölçme değerlendirme sorusu.
- **Tüm Etkinlik Sayısı:** İncelenen tüm ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin sayısı.
- **Tüm Soru Sayısı:** İncelenen tüm ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki soruların sayısı.

Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Bu bölümde 2022 Koza Yayınları Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı (Taş, 2022) içinde yer alan dinleme/izleme ve okuma metinlerine bağlı etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme soruların sayısı ve bunların içindeki dil bilgisi konulu etkinlik ve soruların sayıları Tablo 2.de gösterilmiştir:

Tablo 2. Beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki dil bilgisi konu dağılımı

Tema	Okuma Metni Etkinlikleri					Dinleme Metni Etkinlikleri		Ölçme Soruları	
	O1	O2	O3	Okuma Toplam	Dil Bilgisi	Dinleme Toplam	Dil Bilgisi	Ölçme Toplam	Dil Bilgisi
T1	6	8	8	22	0	7	0	10	0
T2	8	9	6	23	2	8	0	9	1
T3	9	8	10	27	3	10	0	10	3
T4	10	9	7	26	2	8	0	10	2
T5	9	10	11	30	1	9	0	10	1
T6	11	9	8	28	1	8	0	9	5
T7	13	10	9	32	3	8	0	12	3
T8	10	11	7	28	1	10	0	10	1
Toplam	76	74	66	216	13	68	0	85	11

Tablo 2. incelendiğinde beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki sekiz temanın 3 okuma metnine bağlı toplam 216 etkinlikten sadece 13'ünde ve tema sonu ölçme-değerlendirmeye bağlı toplam 85 sorudan 11'inde dil bilgisi konularına yer verildiği görülmektedir. Dinleme/izleme metinlerine bağlı hiçbir etkinlikte dil bilgisi konularına yer verilmemiştir. Toplam 369 metne bağlı etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme sorularından 24'ünde dil bilgisi konularına yer verilmiştir.

Aşağıda yer alan Tablo 3'te incelenen beşinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan dil bilgisi konulu toplam 24 adet etkinlik ve soruların işlevsel dil bilgisi 8 özelliğinden hangilerine uygun olduğu gösterilmiştir.

Tablo 3. Beşinci sınıf Türkçe ders kitabının işlevsel dil bilgisine uygunluğu

Tema	Etkinlik/Soru	İşlevsel Dil Bilgisi Özellikleri	Dil Bilgisi Konuları
T2	Okuma 3 Etkinlik 4	8, 7	Kökler ve Ekler
	Okuma 3 Etkinlik 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
	Ölçme Soru 9	8, 7	Kökler ve Ekler
T3	Okuma 1 Etkinlik 3	8, 7	Yapım Ekleri
	Okuma 2 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 3 Etkinlik 9	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
	Ölçme 5	8, 7	Yapım Ekleri
	Ölçme 6	8, 7	Yapım Ekleri
	Ölçme 7	3, 8, 7	Yapım Ekleri
	T4	Okuma 1 Etkinlik 10	3, 4, 8, 7
Okuma 3 Etkinlik 6		3, 4, 8, 7	Ses Olayları (Ünlü Düşmesi, Ünlü Daralması)
Ölçme 7		7, 8	Ses Olayları (Ünlü Düşmesi)

	Ölçme 8	7, 8	Ses Olayları (Ünlü Daralması)
T5	Okuma 1 Etkinlik 7	3, 4, 8, 7	Ses Olayları (Ünsüz Yumuşaması ve Ünsüz Türemesi)
	Ölçme 12	3, 4, 8, 7	Ses Olayları (Ünsüz Yumuşaması ve Ünsüz Türemesi)
T6	Okuma 1 Etkinlik 7	3, 4, 8, 7	Ses Olayları (Ünsüz Benzeşmesi)
	Ölçme 6	7, 8	Ses Olayları (Ünsüz Benzeşmesi)
	Ölçme 10	7, 8	Kökler ve Ekler
T7	Okuma 1 Etkinlik 2	3, 4, 8, 7	Kökler ve Ekler
	Okuma 1 Etkinlik 9	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 2 Etkinlik 3	7, 8	Yapım Ekleri
	Ölçme 7	7, 8	Türemiş Sözcükler
T8	Okuma 1 Etkinlik 4	4, 7, 8	Türemiş Sözcükler
	Ölçme 9	3, 7, 8	Ses Olayları (Ünsüz Yumuşaması, Ünsüz Benzeşmesi ve Ünlü Düşmesi)

Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı (Yavuz, 2019) içinde yer alan dinleme/izleme ve okuma metinlerine bağlı etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme sorularının sayısı ve bunlar içindeki dil bilgisi konulu etkinlik ve soruların sayısı bu başlık altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 4. Altıncı sınıf Türkçe ders kitabında dil bilgisi konu dağılımları

Tema	Okuma Metni Etkinlikleri					Dinleme Metni Etkinlikleri		Ölçme	
	Etkinlikler/ Sorular	O1	O2	O3	Okuma Toplam	Dil Bilgisi	Dinleme Toplam	Dil Bilgisi	Ölçme Toplam
T1	7	7	6	20	3	6	0	11	2
T2	9	9	8	26	4	4	0	14	6
T3	11	7	9	27	6	5	0	10	3
T4	10	3	12	35	5	10	1	10	2
T5	9	8	7	26	7	8	2	10	1
T6	11	4	6	21	5	10	0	9	5
T7	9	5	6	20	2	7	0	12	3
T8	12	6	7	25	3	5	0	10	1
Toplam	78	59	61	200	35	55	3	86	23

Tablo 4. incelendiğinde altıncı sınıf Türkçe ders kitabındaki sekiz temanın 3 okuma metnine bağlı toplam 200 etkinlikten 35'inde, 55 dinleme/izleme metnine bağlı etkinlikten 3'ünde ve toplam 86 tema sonu ölçme-değerlendirme sorularından 23'ünde dil bilgisi konularına yer verilmiştir (Yavuz, 2022).

Tablo 5'te 2019 yılında Anka Yayınevi tarafından yayınlanan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 61 adet dil bilgisi konulu etkinlik ve soruların işlevsel dil bilgisi kuramına göre incelemesi yer almaktadır.

Tablo 5. Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının işlevsel dil bilgisine uygunluğu

Tema	Etkinlik/Sorular	İşlevsel Dil Bilgisi Özellikleri	Dil Bilgisi Konuları
1	Okuma 1 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Çekim Ekleri (Hal Ekleri; Tamlanan ve Tamlayan Ekleri, Bildirme Eki, Bilinen Geçmiş Zaman)
	Okuma 2 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Çekim Ekleri (Çokluk Eki)
	Okuma 3 Etkinlik 5	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Çekim Ekleri (Hal Ekleri)
	Ölçme 2	7, 8	Çekim Ekleri (Hal Ekleri)
	Ölçme 3	1, 2, 3, 5, 7, 8	Çekim Ekleri (Hal Ekleri)
2	Okuma 1 Etkinlik 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Çekim Ekleri (İyelik Ekleri)
	Okuma 2 Etkinlik 4	1, 2, 3, 5, 7, 8	Çekim Ekleri (Soru Edatı)
	Okuma 2 Etkinlik 5	7, 8	Çekim Ekleri (Soru Edatı)
	Okuma 3 Etkinlik 4	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	İsimler (İsimlerin Sınıflaması)
	B Bölümü Ölçme 2	1, 2, 3, 5, 7, 8	Çekim Ekleri (Soru Edatı)
	B Bölümü Ölçme 3	3, 7, 8	Çekim Ekleri (İyelik Ekleri)
	C Bölümü Ölçme 2	3, 7, 8	Çekim Ekleri (İyelik Ekleri)
	C Bölümü Ölçme 3	3, 4, 7, 8	Çekim Ekleri (Soru Edatı)
	C Bölümü Ölçme 4	3, 7, 8	İsimler
C Bölümü Ölçme 5	3, 7, 8	İsimler (İsimlerin Sınıflaması)	
3	Okuma 1 Etkinlik 10	1, 2, 3, 5, 7, 8	İsimler (İsimlerin Sınıflaması)
	Okuma 3 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	İsim ve Sıfat Tamlaması
	Okuma 1 Etkinlik 7	3, 7, 8	Sıfatlar
	Okuma 1 Etkinlik 8	3, 7, 8	Sıfat Tamlaması
	Okuma 2 Etkinlik 5	3, 7, 8	Sıfatlar ve Sıfat Tamlaması
	Okuma 3 Etkinlik 8	3, 7, 8	İsim ve Sıfat Tamlaması
	A Bölümü Ölçme 6	3, 7, 8	Sıfatlar
	B Bölümü Ölçme 1	3, 7, 8	Sıfatlar
	B Bölümü Ölçme 2	3, 7, 8	İsim ve Sıfat Tamlaması
4	Okuma 1 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Sıfat Tamlaması
	Okuma 1 Etkinlik 10	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	Edat, Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 2 Etkinlik 6	2, 3, 7, 8	Edatlar
	Okuma 2 Etkinlik 7	2, 3, 7, 8	Edatlar
	Okuma 3 Etkinlik 11	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Ünlemler
	Dinleme Etkinlik 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Bağlaçlar
	B Bölümü Ölçme 2	2, 3, 7, 8	Edatlar
	B Bölümü Ölçme 5	7, 8	İsim ve Sıfat Tamlamaları
5	Okuma 1 Etkinlik 8	3, 7, 8	Bağlaçlar
	Okuma 1 Etkinlik 9	3, 7, 8	Bağlaçlar, Edatlar, Ünlemler
	Okuma 2 Etkinlik 5	7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler
	Okuma 2 Etkinlik 6	7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler
	Okuma 3 Etkinlik 3	7, 8	Bağlaçlar
	Okuma 3 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edatlar, Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 3 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler
Dinleme Etkinlik 7	3, 7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler	

	Dinleme Etkinlik 8	3, 7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler
	Ölçme 8	3, 7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler
	Ölçme 9	3, 7, 8	Bağlaçlar
	Okuma 1 Etkinlik 5	1, 2, 3, 5, 7, 8	Zamirler
	Okuma 1 Etkinlik 7	3, 7, 8	Zamirler
	Okuma 1 Etkinlik 9	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edat, Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 1 Etkinlik 10	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edat, Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
6	Okuma 2 Etkinlik 3	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler
	Ölçme 4	3, 7, 8	Zamirler
	Ölçme 6	3, 7, 8	Zamirler
	Ölçme 7	3, 7, 8	Zamirler
	Ölçme 8	3, 7, 8	Zamirler
	Ölçme 9	3, 7, 8	Zamirler
	Okuma 1 Etkinlik 8	3, 7, 8	Zamirler
	Okuma 2 Etkinlik 4	3, 7, 8	Zamirler
7	B Bölümü Ölçme 3	2, 3, 4, 5, 7, 8	Zamirler
	C Bölümü Ölçme 1	3, 7, 8	Zamirler
	C Bölümü Ölçme 2	3, 7, 8	Zamirler
	Okuma 1 Etkinlik 9	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zamirler
	Okuma 3 Etkinlik 3	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edat, Bağlaçlar (Uygun Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
8	Okuma 3 Etkinlik 5	3, 7, 8	Zamirler
	B Bölümü Ölçme 1	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zamirler

Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı (Erdal, 2019) içinde yer alan dinleme/izleme ve okuma metinlerine bağlı etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme soruları sayısı ve bunların içindeki dil bilgisi konulu etkinlik ve soruların sayısı aşağıdaki Tablo 6.da gösterilmiştir:

Tablo 6. Yedinci sınıf Türkçe ders kitabının dil Bilgisi konu dağılımları

Tema	Okuma Metni Etkinlikleri			Dinleme Metni Etkinlikleri		Ölçme			
	O1	O2	O3	Okuma Toplam	Dil Bilgisi	Dinleme Toplam	Dil Bilgisi	Ölçme Toplam	Dil Bilgisi
Etkinlikler/Sorular									
1	7	9	9	25	3	7	1	21	3
2	8	8	9	25	3	7	2	14	4
3	9	7	6	22	3	7	0	12	7
4	9	6	9	24	5	6	1	14	6
5	8	9	9	26	5	8	1	11	4
6	10	6	8	24	4	8	2	22	4
7	7	8	10	25	4	6	0	16	3
8	6		7	23	5	7	2	11	3
	0								

Toplam	64	67	194	32	56	9	121	34
		3						

Tablo 6. incelendiğinde yedinci sınıf Türkçe ders kitabında 8 temanın 3 okuma metnine bağlı toplam 194 etkinlikten 32'sinde, dinleme/izleme metinlerine bağlı 56 etkinlikten toplam 9'unda ve toplam 121 tema sonu ölçme-değerlendirme sorusundan sadece 33'ünde dil bilgisi konularına yer verilmiştir.

Tablo 7'de 2019 yılında Dörtel Yayıncılık tarafından yayınlanan 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 75 tane dil bilgisi etkinliği ve soruları işlevsel dil bilgisi kuramına göre incelemesi yer almaktadır.

Tablo 7. Yedinci sınıf Türkçe ders kitabının işlevsel dil bilgisine uygunluğu

Tema	Etkinlik/Sorular	İşlevsel Dil Bilgisi Özellikleri	Dil Bilgisi Konuları
T1	Okuma 1 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Çekim Ekleri
	Okuma 2 Etkinlik 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiil Çekim Ekleri
	Okuma 3 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Basit, Türemiş ve Birleşik Fiiller
	Dinleme Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	A Bölümü Ölçme 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	C Bölümü Ölçme 2	3, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	C Bölümü Ölçme 3	7, 8	Kişi Ekleri
T2	Okuma 1 Etkinlik 7	3, 7, 8	Fiil Kip Eklerinde Zaman Kayması
	Okuma 2 Etkinlik 8	3, 7, 8	Edatlar (Uygun Geçiş Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 3 Etkinlik 8	3, 7, 8	Fiillerin Anlamları (İş, Oluş, Durum)
	Dinleme Etkinlik 4	3, 7, 8	Edatlar (Uygun Geçiş Bağlantı İfadeleri)
	Dinleme Etkinlik 6	3, 7, 8	Fiillerin Anlamları (İş, Oluş, Durum)
	B Bölümü 3. İfade	3, 7, 8	Fiillerin Anlamları (İş, Oluş, Durum)
	C Bölümü 2. İfade	7, 8	Fiillerin Anlamları (İş, Oluş, Durum)
	Ç Bölümü Ölçme 1	7, 8	Fiillerin Anlamları (İş, Oluş, Durum)
Ç Bölümü Ölçme 3	7, 8	Fiillerin Anlamları (İş, Oluş, Durum)	
T3	Okuma 1 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiil Kip ve Kişi Ekleri, Fiillerin Anlamları
	Okuma 2 Etkinlik 5	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	Okuma 3 Etkinlik 5	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	B Bölümü	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edatlar (Uygun Geçiş Bağlantı İfadeleri)
	C Bölümü Ölçme 1	3, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	C Bölümü Ölçme 3	3, 4, 7, 8	Fiiller
	C Bölümü Ölçme 4	3, 4, 7, 8	Kipler
	C Bölümü Ölçme 5	3, 7, 8	Fiillerin Anlamları
C Bölümü Ölçme 6	3, 7, 8	Anlamsal Anlatım Bozukluğu	
C Bölümü Ölçme 7	3, 7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Fiil	
T4	Okuma 1 Etkinlik 8	3, 7, 8	Anlamsal Anlatım Bozukluğu
	Okuma 2 Etkinlik 4	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	Okuma 3 Etkinlik 5	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edatlar (Uygun Geçiş Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 3 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	Okuma 3 Etkinlik 9	3, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
	Dinleme Etkinlik 5	3, 4, 7, 8	Fiillerin Anlamları (İş, Oluş, Durum)
	A Bölümü Ölçme 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Basit, Türemiş ve Birleşik Fiiller
	A Bölümü Ölçme 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri

	B Bölümü Ölçme 1	3, 7, 8	Basit, Türemiş ve Birleşik Fiiller
	B Bölümü Ölçme 4	3, 7, 8	Fiillerin Anlamları (İş, Oluş, Durum)
	B Bölümü Ölçme 5	3, 7, 8	Anlamsal Anlatım Bozukluğu
	C Bölümü	3, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri, Bildirme Eki
T5	Okuma 1 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Basit, Türemiş ve Birleşik Fiiller
	Okuma 2 Etkinlik 6	3, 7, 8	Zarflar
	Okuma 2 Etkinlik 8	3, 7, 8	Ek Fiil
	Okuma 3 Etkinlik 6	3, 7, 8	Anlamsal Anlatım Bozukluğu
	Okuma 3 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zarflar
	Dinleme Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zarflar
	C Bölümü Ölçme 1	3, 7, 8	Kip Ekleri, Ek Fiil
	C Bölümü Ölçme 2	3, 7, 8	Zarflar
	C Bölümü Ölçme 5	3, 7, 8	Zarflar
	C Bölümü Ölçme 6	3, 7, 8	Ek Fiil
T6	Okuma 1 Etkinlik 9	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zarflar
	Okuma 2 Etkinlik 5	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri, Fiillerin Anlamları
	Okuma 3 Etkinlik 9	3, 7, 8	Zarflar
	Okuma 3 Etkinlik 11	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edatlar (Uygun Geçiş Bağlantı İfadeleri)
	Dinleme 5	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Ek Fiil
	Dinleme 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zarflar
	C Bölümü Ölçme 1	3, 7, 8	Ek Fiil
	C Bölümü Ölçme 2	3, 7, 8	Zarflar
	C Bölümü Ölçme 4	3, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri
C Bölümü Ölçme 5	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Ek Fiil, Yapım Ekleri	
T7	Okuma 1 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri; Anlam Kayması; Basit, Türemiş, Birleşik Fiiller
	Okuma 2 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	Edatlar (Uygun Geçiş Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 3 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edatlar (Uygun Geçiş Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 3 Etkinlik 8	3, 7, 8	Anlamsal Anlatım Bozuklukları
	Ç Bölümü Ölçme 1	3, 7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Fiiller
	C Bölümü Ölçme 2	3, 7, 8	Basit, Türemiş, Birleşik Fiiller
	C Bölümü Ölçme 5	3, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri; Fiillerin Anlamları; Basit, Türemiş, Birleşik Fiiller
T8	Okuma 1 Etkinlik 2	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zarflar
	Okuma 1 Etkinlik 4	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Çekim Ekleri
	Okuma 2 Etkinlik 9	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zarflar
	Okuma 3 Etkinlik 3	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Zarflar
	Okuma 3 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Ek Fiil, Kip Ekleri
	Dinleme 5	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edatlar (Uygun Geçiş Bağlantı İfadeleri)
	Dinleme 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Çekim Ekleri
	B Bölümü Ölçme 3	3, 7, 8	Ek Fiil
	B Bölümü Ölçme 4	3, 7, 8	Ek Fiil
	B Bölümü Ölçme 5	3, 7, 8	Çekim Ekleri

Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı (Eselioğlu, 2021) içinde yer alan dinleme/izleme ve okuma metinlerine bağlı etkinlikler ve tema sonu ölçme-değerlendirme soruları sayısı ve bunların içindeki dil bilgisi konulu etkinlik ve soruların sayısı aşağıdaki Tablo 8.de gösterilmiştir:

Tablo 8. Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabının dil bilgisi konu dağılımı

Tema	Okuma Metni Etkinlikleri					Dinleme Metni Etkinlikleri			Ölçme	
	Etkinlikler/ Sorular	O1	O2	O3	Toplam	Dil Bilgisi	Toplam	Dil Bilgisi	Toplam	Dil Bilgisi
T1		9	8	8	25	3	7	0	9	2
T2		7	7	8	22	3	8	1	9	2
T3		10	8	8	26	3	8	1	10	2
T4		7	7	8	22	3	6	1	10	2
T5		7	7	7	21	4	7	1	10	2
T6		9	10	7	26	4	10	1	8	2
T7		10	8	8	26	3	8	0	9	2
T8		9	7	8	24	2	7	0	9	1
Toplam		68	62	62	192	25	61	5	75	15

Tablo 8 incelendiğinde sekizinci sınıf Türkçe ders kitabında sekiz temanın 3 okuma metnine bağlı toplam 192 etkinlikten 25'inde, dinleme/izleme metnine bağlı 61 etkinlikten 5'inde ve tema sonu ölçme-değerlendirme 75 sorusundan 15'inde dil bilgisi konularına yer verilmiştir (Eselioğlu, 2021):

Tablo 9'da 2021 yılında MEB Yayınları tarafından yayınlanan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 75 adet dil bilgisi etkinliği ve soruları işlevsel dil bilgisi kuramına göre incelemesi yer almaktadır.

Tablo 9. Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabının işlevsel dil bilgisine uygunluğu

Tema	Etkinlik/Sorular	İşlevsel Dil Bilgisi Özellikleri	Dil Bilgisi Konuları
T1	Okuma 1 Etkinlik 8	3, 7, 8	Kip ve Kişi Ekleri, Fiilimsiler
	Okuma 2 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiilimsiler
	Okuma 3 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiilimsiler
	Ölçme 8	3, 7, 8	Fiilimsiler
	Ölçme 9	3, 7, 8	Fiilimsiler
T2	Okuma 1 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiilimsiler
	Okuma 2 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiilimsiler
	Okuma 3 Etkinlik 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiillerin Anlamları
	Dinleme Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiilimsiler
	Ölçme 7	3, 7, 8	Fiilimsiler
	Ölçme 9	3, 7, 8	Fiilimsiler
T3	Okuma 1 Etkinlik 10	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Okuma 2 Etkinlik 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Okuma 3 Etkinlik 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Dinleme 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri

	Ölçme 9	3, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Ölçme 10	3, 7, 8	Cümle Ögeleri
T4	Okuma 1 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Okuma 2 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Okuma 3 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Dinleme Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Ölçme 5	3, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Ölçme 10	3, 7, 8	Cümle Ögeleri
T5	Okuma 1 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Okuma 2 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Okuma 3 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Okuma 3 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Dinleme Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Ölçme 9	3, 7, 8	Cümle Ögeleri
	Ölçme 10	3, 7, 8	Fiilde Çatı
T6	Okuma 1 Etkinlik 9	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Fiilde Çatı
	Okuma 2 Etkinlik 7	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Edatlar (Geçiş ve Bağlantı İfadeleri)
	Okuma 2 Etkinlik 10	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Türleri
	Okuma 3 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Türleri
	Dinleme 10	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Türleri
	Ölçme 7	3, 7, 8	Cümle Türleri
	Ölçme 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Türleri
T7	Okuma 1 Etkinlik 9	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Türleri
	Okuma 2 Etkinlik 8	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Cümle Türleri
	Okuma 3 Etkinlik 7	3, 7, 8	Cümle Türleri
	Ölçme 8	3, 7, 8	Cümle Türleri
	Ölçme 9	3, 7, 8	Cümle Türleri
T8	Okuma 1 Etkinlik 8	3, 7, 8	Anlatım Bozuklukları
	Okuma 2 Etkinlik 6	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	Anlatım Bozuklukları
	Ölçme 9	3, 7, 8	Anlatım Bozuklukları

Genel Değerlendirme

İncelenen ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinden Türkçe ders kitaplarından elde edilen veriler bir bütün olarak aşağıdaki tablolarda ele alınmıştır.

Tablo 10. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi konuları

Kitap	Okuma		Dinleme		Ölçme	
	Tüm Etkinlik Sayısı	Dil Bilgisi	Tüm Etkinlik Sayısı	Dil Bilgisi	Tüm Soru Sayısı	Dil Bilgisi
5	216	13	68	0	85	11
6	200	35	55	3	86	23
7	194	32	56	9	121	33
8	192	25	61	5	75	15
Toplam	802	204	240	17	367	82

Tablo 10'da incelenen 4 ortaokul Türkçe ders kitabına dair veriler sunulmuştur. Toplam 96 okuma metnine bağlı 802 etkinlikten 204'ünde, toplam 32 dinleme/izleme metnine bağlı 240 etkinlikten 17'sinde ve toplam 32 tema sonu ölçme-değerlendirme sorularına bağlı 367 sorudan 82'sinde dil bilgisi

konularına yer verilmiştir. 4 kitaptaki genel toplama bakıldığında 1409 etkinlik ve tema sonu sorusundan 303'ü dil bilgisi konuludur. Buna göre 1106 dil bilgisi konusu içermeyen etkinlik ve sorulara yer verilmiştir.

Tablo 11. İşlevsel dil bilgisi özellikleri dağılımı

Etkinlik ve Soru Sayısı	Uygun maddeler	f
303	7	%100
303	8	%100
132	3	%43,564
96	2	%31,683
88	1	%29,043
87	4	%28,713
87	5	%28,713
2	6	%0,66

Tablo 11'de incelenen 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konulu 303 etkinlik ve soru, işlevsel dil bil bilgisi kuramı maddeleri bakımından incelendiğinde her maddeye uyan kaç etkinlik ve soru olduğu ve bunların yüzdelik değerleri çoktan aza doğru sıralanmıştır. 303 dil bilgisi konulu etkinlik ve sorunun tümünün hem 7. hem de 8. maddelere, 132'sinin 3. maddeye, 96'sının 2. maddeye, 88'inin 1. maddeye, 87'sinin hem 4. hem de 5. maddeye ve 2'sinin de 6. maddeye uyduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

2019 Türkçe Öğretim Programı dört temel beceri (dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma) üzerinden dil bilgisi yapılarının işlevlerini sezdirmeyi hedefler (MEB, 2019). Bu durumun Türkçe dersinde uygulamaya geçirilebilmesi için bu hedefe uygun olarak hazırlanmış öğretim materyalleri şarttır. İşlevsel dil bilgisi kuramı 2019 Türkçe Öğretim Programı'nın esas aldığı yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak dil bilgisi yapılarının işlevlerinin dört temel beceri içinde sezdirilmesini esas alır (Freddi 2004; Hamzadayı & Şentürk, 2022; İşcan, 2007, aktaran Benzer, 2010; MEB, 2019). Bu nedenle bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitapları işlevsel dil bilgisi kuramı bakımından incelenmiştir.

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında, 8 temanın okuma metinlerine bağlı toplam 216 etkinlikten sadece 13'ünde ve tema sonu toplam 85 ölçme-değerlendirme sorusundan sadece 11'inde dil bilgisi konularına yer verilmiştir. Dinleme/izleme metinlerine bağlı hiçbir etkinlikte dil bilgisi konularına yer verilmemiştir. Buna göre incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabında dil bilgisi etkinlikleri ve soruları sayıca azdır ve dil bilgisi öğretimi açısından nicel olarak yetersizdir.

İşlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerine göre toplam 24 dil bilgisi etkinlik ve soruları incelendiğinde 12'si 7 ve 8. maddelere; 6'sı 2, 3, 7 ve 8. maddelere; 5'i 1, 2, 3, 4, 5, 7 ve 8. maddelere; 2'si 3, 7 ve 8. maddelere uyar. Bu bulgulara göre 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki tüm dil bilgisi etkinlikleri ve soruları, işlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerinden genel olarak 7 ve 8. maddelere uyar. Buna göre incelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı nitel olarak işlevsel dil bilgisine yeterince uygun değildir. Ayrıca dördüncü temanın birinci okuma metninin 10. etkinliği bir yazma etkinliğidir ve "Yazınızı bitirdikten sonra gözden geçirerek (...) anlatım bozukluklarını düzeltiniz." ifadeleriyle "anlatım bozuklukları" konusuna yer verilmiştir (Kozay Yayınları, 2022, s.109). 2019 Türkçe Öğretim Programı'na göre anlatım

bozuklukları konusuna 7 ve 8. sınıfta yer verilmeli ve diğer ortaokul sınıf düzeylerinde yer verilmemelidir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında ise 8 temanın okuma metinlerine bağlı toplam 200 etkinlikten 35'inde, dinleme/izleme metinlerine bağlı 55 etkinlikten sadece 3'ünde ve toplam 86 tema sonu ölçme-değerlendirme sorularından 23'ünde dil bilgisi konularına yer verilmiştir. Buna göre incelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabında dil bilgisi etkinlikleri sayıca azdır ve dil bilgisi öğretimi açısından nicel olarak yetersizdir. İşlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerine göre toplam 61 dil bilgisi etkinlik ve soruları incelendiğinde 28'i 3, 7 ve 8. maddelere; 17'si 1, 2, 3, 4, 5, 7 ve 8. maddelere; 6'sı 7 ve 8. maddelere; 4'ü 1, 2, 3, 5, 7 ve 8. maddelere; 3'ü 2, 3, 7 ve 8. maddelere; 1'i 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. maddelere; 1'i 2, 3, 4, 5, 7 ve 8. maddelere; 1'i 3, 4, 7 ve 8. maddelere uyar. Bu bulgulara bakarak 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki tüm dil bilgisi etkinlikleri ve soruları, işlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerinden genel olarak 3, 7 ve 8. maddelere uyar. Buna göre incelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabı nitel bakımdan işlevsel dil bilgisine yeterince uygun değildir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında ise 8 temanın okuma metinlerine bağlı toplam 194 etkinlikten 32'sinde, dinleme/izleme metinlerine bağlı 56 etkinlikten 9'unda ve 121 tema sonu ölçme-değerlendirme sorularından sadece 33'ünde dil bilgisi konularına yer verilmiştir. Buna göre incelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabı dil bilgisi etkinlikleri sayıca azdır ve dil bilgisi öğretimi açısından nicel olarak yetersizdir. İşlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerine göre toplam 75 dil bilgisi etkinlik ve soruları incelendiğinde 35'inde 3, 7 ve 8. maddelere; 32'sinde 1, 2, 3, 4, 5, 7 ve 8. maddelere; 4'ünde 7 ve 8. maddelere; 3'ünde 3, 4, 7 ve 8. maddelere; 1'inde 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. maddelere uyar. Bu bulgulara bakarak 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki tüm dil bilgisi etkinlikleri ve soruları, işlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerinden genel olarak 3, 7 ve 8. maddelere uyar. Buna göre incelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabı nitel bakımdan işlevsel dil bilgisine yeterince uygun değildir.

Son olarak 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise 8 temanın okuma metinlerine bağlı toplam 192 etkinlikten 25'inde, dinleme/izleme metinlerine bağlı 61 etkinlikten 5'inde ve tema sonu ölçme-değerlendirme 75 sorusundan 15'inde dil bilgisi konularına yer verilmiştir. Buna göre incelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabı dil bilgisi etkinlikleri sayıca azdır ve dil bilgisi öğretimi açısından nicel olarak yetersizdir. İşlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerine göre toplam 45 dil bilgisi etkinlik ve soruları incelendiğinde 28'inde 1, 2, 3, 4, 5, 7 ve 8. maddelere; 17'sinde 3, 7 ve 8. maddelere uyar. Bu bulgulara bakarak 8. sınıf Türkçe ders kitabı tüm dil bilgisi etkinlikleri ve soruları, işlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerinden genel olarak 3, 7 ve 8. maddelere uyar. Buna göre incelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabı nitel bakımdan işlevsel dil bilgisine yeterince uygun değildir.

İncelenen tüm ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplam 96 okuma metnine bağlı 802 etkinlikten 204'ünde, 32 dinleme/izleme metnine bağlı 240 etkinlikten 17'sinde ve 32 tema sonu ölçme-değerlendirmeye bağlı 367 sorudan 82'sinde dil bilgisi konularına yer verilmiştir. 4 kitaptaki genel toplama bakıldığında 1409 etkinlik ve tema sonu sorusundan 303'ü dil bilgisi konuludur. Dil bilgisi konulu etkinlik ve soruların sayısı azdır, bu yüzden nicel bakımdan ortaokul Türkçe ders kitapları yetersizdir. Dil bilgisi konulu 303 etkinlik ve soru işlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerine göre incelendiğinde tümü hem 7. hem de 8. maddelere, 132'si 3. maddeye, 96'sı 2. maddeye, 88'i 1. maddeye, 87'si hem 5. hem de 6. maddelere, 86'sı 4. maddeye ve 2'si 6. maddeye uyar. İnceleme sonucunda elde edilen verilere göre ortaokul Türkçe ders kitapları işlevsel dil bilgisi özellik maddelerinden en çok 7 ve 8 numaralı maddelere uyar ve bunu 3, 2, 1, 4, 5 ve 6 numaralı maddeler takip eder.

7 ve 8 numaralı maddelerde öğrencilerin etkin kılınması ve zihinsel becerilerini kullanması söz konusudur, buna göre ortaokul Türkçe ders kitapları öğrencilerin etkin kılınması ve zihinsel becerileri

kullanması bakımından yeterlidir. 3 numaralı maddeye göre öğrencilerin bir metin/konuşmayı anlamaları ve bununla ilgili duygu ve düşüncelerini doğru bir biçimde ifade etmeleri söz konusudur; ortaokul Türkçe ders kitaplarının 7 ve 8 numaralı maddelerden sonra en çok uygun olduğu madde 3 numaralı maddedir. Diğer işlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerinden 2 numaralı madde dil bilgisi yapılarının nerede ve ne zaman kullanılacağını; 1 numaralı madde dil bilgisi yapılarının biçim, anlam ve kullanım boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınmasını; 4 numaralı madde dört temel beceri çevresinde bir dinleme/okuma metni etrafında dil bilgisinin yapılarının ele alınmasını; 5 numaralı madde dil bilgisi yapılarının işlevlerinin kavranması için farklı iletişim bağlamlarında örneklendirilmesini; 6 numaralı madde ise öğrencilerin motivasyonu sağlamak ve öğrenciler arası etkileşimi arttırmak için iş birlikli öğrenme etkinliklerine yer verilmesini ifade eder. Ortaokul Türkçe ders kitapları 2, 1, 4 ve 5 numaralı maddelere yeterince uymaz. Çünkü bu maddelerden her birine incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi konulu 303 etkinlik ve tema sonu sorularının sadece 3'te 1 (101)'inden azı uyar. Ortaokul Türkçe ders kitapları 6 numaralı maddeye uymaz. Çünkü incelenen ortaokul Türkçe ders kitapları etkinlik ve tema sonu sorularından sadece 2'si bu maddeye uyar.

Bu çalışmada elde edilen verilere göre ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisi özellikleri maddelerinden en çok 7 ve 8 numaralı maddelere, en az ise 6 numaralı maddeye uyduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte ortaokul Türkçe ders kitaplarının 1, 2, 3, 4 ve 5 numaralı maddelere ise uymadığı saptanmıştır. Buradan hareketle incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarının işlevsel dil bilgisine yeterince uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç literatürde yer alan Kozan (2019), Arslan (2020), Türk (2022) Güral (2023); Çolak (2023)'ün çalışma sonuçlarıyla paralellik arz etmektedir. Bu çalışmalarda da Türkçe ders kitaplarında işlevsel dil bilgisi kuramına yeterince yer verilmediği, dil bilgisi kazanımlarının sağlıklı bir şekilde edinilebilmesi için işlevsel dil bilgisi kuramına ağırlık verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Elde edilen bu sonucun farklı nedenleri olabilir. Ders kitapları hazırlanırken gerek Millî Eğitim Bakanlığı gerekse özel yayınevleri öğretim programından hareketle kitapları hazırlamaktadır. Öğretim programında işlevsel dil bilgisi kuramına ağırlık verilmemesi bunların ders kitaplarında yer almamasının temel nedeni olabilir. Bu nedenle Türkçe öğretim programında işlevsel dil bilgisi kuramına ne kadar yer verildiği incelenebilir. Ayrıca ortaokul Türkçe ders kitapları hazırlanırken ve denetimden geçirilirken dil bilgisi konulu etkinlik ve sorulara ne kadar yer verildiği, dil bilgisi etkinlik ve sorularının tüm etkinlik ve sorular içindeki oranı ve bunların işlevsel dil bilgisine yeterince uygun olup olmadığı gibi hususlara bakılabilir.

Kaynakça

- Akdeniz, S. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türk ve dünya edebiyatını temsil kabiliyeti açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(2), s.1119-1136.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. s.19.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemsirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), s.23-28.
- Benzer, A. (2010). İşleve dayalı dil bilgisi: Türkçede tahmin ve ihtimal anlatımları, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7(3), s.145.
- Benzer, A. (2020). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde işlevsel dil bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi, s.4.
- Bowen, G.A. (2009), "Document analysis as a qualitative research method", *Qualitative Research Journal*, 9(2), s.27-40. <https://doi.org/10.3316/ORJ0902027> Erişim tarihi: 23.03.2023.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çetinkaya, G. & Yolcusoy, Ö. (2022). Dil Bilgisi öğretiminde eğitim bilimsel yaklaşımlar. A. Pehlivan, İ. S. Aydın (Ed.), *Dil bilgisi öğretimi* (s.110-120). Ankara: Pegem Akademi.
- Çolak, Z. (2023). *Öğretici görüşleri doğrultusunda dil öğretiminde işlevsel dil bilgisi yaklaşımı ve temel düzeyde etkinlik hazırlama* (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi (829267).
- Dilidüzgün, Ş. (2015). Eylem odaklı yaklaşım bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma etkinlikleri. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 1(2), s.16-34.
- Doğru, M. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin temel (a1-a2) seviyesinde işlevsel dil bilgisi öğretimi (Anketler-tespitler-eleştirel-öneriler)* (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi (762744).
- Erdal N. & Girgin S. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık. <https://www.eba.gov.tr/> Erişim tarihi 29.02.24.
- Göçer, A. (2008). Türkçe dil bilgisi öğretiminde çözümleme yönteminin kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10). s.101-119.
- Göçer, A. (2010). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), s.197-210.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30 (4), s.233-252.
- Güneş, F. (2013). Dil Bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Journal of Language and Literature* 2(7), s.71-92.
- Güneş, F. (2013). Yapılandırıcı yaklaşımla dil bilgisi öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9 (3), s.171-187.
- Güneş, F. (2017). Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller. Ankara: Pegem Akademi.
- Güral, E. (2023). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında Türkçedeki görevli dil öğelerinin öğretiminin işlevsel dil bilgisi öğretimi açısından incelenmesi (Yüksek Lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi (826629).
- Hamzadayı, E. & Şentürk, R. (2022). Dil bilgisi öğretimi: Hangi öğretim yolu. A. Pehlivan, İ. S. Aydın (Ed.), *Dil bilgisi öğretimi* (s.75-104). Ankara: Pegem Akademi.
- İşcan, A. (2007). İşlevsel dil bilgisinin Türkçe öğretimindeki yeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), s.253-258.
- Kozan, O. (2019). Çeviri eğitiminde Türkçenin dil bilgisi: işlevsel yaklaşım. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (41), s.143-156.
- Lincoln, Y.S. & Denzin, N.K. (1994). *Handbook of Qualitative Research*. CA: Sage.
- MEB, (2019). Türkçe öğretim programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf> Erişim tarihi: 28.12.23
- MEB, (2023). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Sıkça Sorulan Sorular. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/sss.php#:~:text=Ders%20kitab%C4%B1%20olarak%20kabul%20edilmesi,Terbiye%20Kurulu%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1na%20ba%C5%9Fvurusu%20yap%C4%B1%C4%B1r> Erişim tarihi: 28.12.23

- Miles, M. B., Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Taş, B. & Yağız, E. & Gökçe D. & Ekşioğlu S. & Özünlü M. B. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: Koza Yayın A. Ş. <https://www.eba.gov.tr/> Erişim tarihi 29.02.24.
- Türk, E. (2022). *Mobil teknoloji destekli işlevsel dil bilgisi uygulamalarının akademik başarı ile okuduğunu anlama becerilerine etkisi ve sürece yönelik öğrenci görüşleri* (Doktora tezi). Ulusal Tez Merkezi (740304).
- Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), s.188-201.
- Yalçın, S. (1994). *Metinden öğrenme ilkelerine göre hazırlanan ders kitabının öğrenci erişimine etkisi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Yavuz D. & Kahraman G. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: Anka Yayınevi. <https://www.eba.gov.tr/> Erişim tarihi 29.02.24.

Extended Abstract

Introduction

The aim of this study is to examine secondary school Turkish textbooks in terms of functional grammar. A Turkish textbook was randomly selected from each grade level of the secondary school via EBA, which is accessible to all primary and secondary school students and teachers. Eight items of functional grammar features were identified based on expert opinions in the field of Turkish language, specifically on the subject of functional grammar.

Method

According to the eight identified functional grammar features, the textbooks were examined using the document analysis data collection method within the framework of a qualitative research model.

Results and Discussion

In the 5th grade Turkish textbook, only 13 out of 216 activities related to 3 reading texts across 8 themes, and only 11 out of 85 assessment-evaluation questions at the end of the themes, involved grammar topics. No grammar topics were included in any activity related to listening/watching texts. Thus, the number of grammar activities and questions in the 5th grade textbook is low, making it quantitatively insufficient for teaching grammar. Of the 24 grammar activities and questions, 12 align with items 7 and 8; 6 comply with items 2, 3, 7, and 8; 5 align with items 1, 2, 3, 4, 5, 7, and 8; 2 comply with items 3, 7, and 8. Overall, the grammar activities in the 5th grade textbook primarily comply with items 7 and 8 of the functional grammar features, indicating it is qualitatively inadequate for functional grammar.

In the 6th grade Turkish textbook, grammar topics are included in 35 out of 200 activities related to 3 reading texts across 8 themes, 3 out of 55 activities related to listening/viewing texts, and 23 out of 86 end-of-theme assessment-evaluation questions. The number of grammar activities in the 6th grade textbook is also quantitatively insufficient for teaching grammar. Of the 61 grammar activities and questions, 28 comply with items 3, 7, and 8; 17 align with items 1, 2, 3, 4, 5, 7, and 8; 6 comply with items 7 and 8; 4 with items 1, 2, 3, 5, 7, and 8; and 3 with items 2, 3, 7, and 8. One activity aligns with all 8

items. Thus, the grammar activities in the 6th grade textbook primarily comply with items 3, 7, and 8, making it qualitatively insufficient for functional grammar.

In the 7th grade Turkish textbook, grammar topics are included in 32 out of 194 activities related to 3 reading texts across 8 themes, 9 out of 56 activities related to listening/watching texts, and 33 out of 121 end-of-theme assessment-evaluation questions. The number of grammar activities in the 7th grade textbook is again insufficient for teaching grammar. Of the 75 grammar activities and questions, 35 comply with items 3, 7, and 8; 32 with items 1, 2, 3, 4, 5, 7, and 8; 4 with items 7 and 8; and 3 with items 3, 4, 7, and 8. One activity complies with all 8 items. Therefore, the grammar activities in the 7th grade textbook also fail to meet the qualitative standards for functional grammar.

In the 8th grade Turkish textbook, grammar topics are included in 25 out of 192 activities related to 3 reading texts across 8 themes, 5 out of 61 activities related to listening/watching texts, and 15 out of 75 end-of-theme assessment-evaluation questions. The grammar activities in the 8th grade textbook are also few in number and quantitatively insufficient for teaching grammar. Of the 45 grammar activities and questions, 28 align with items 1, 2, 3, 4, 5, 7, and 8, while 17 comply with items 3, 7, and 8. Thus, the 8th grade textbook, like the others, is not sufficiently suitable for functional grammar in terms of quality.

Across all grades, Turkish textbooks most frequently comply with items 7 (students actively participate) and 8 (students use their mental skills) of the functional grammar features, and least with item 6 (cooperative learning activities are included to ensure student motivation). Items 3 (making sense of speaking/writing and the ability to express oneself effectively), 2 (teaching when, where, and how grammar should be used), and 1 (addressing grammar holistically with form, meaning, and usage) follow in terms of compliance. Items 4 (discussing grammar around a text with 4 basic skills) and 5 (exemplifying grammar in different communication contexts) are the least adhered to. Consequently, the study concludes that secondary school Turkish textbooks are not adequately suitable for functional grammar.

Conclusion

The analysis of secondary school Turkish textbooks from grades 5 to 8 in terms of functional grammar reveals a clear quantitative and qualitative insufficiency in addressing grammar instruction. Across all grades, the textbooks largely comply with only a few of the functional grammar feature items, specifically items 7 and 8, which emphasize active student participation and cognitive engagement. However, critical aspects such as teaching grammar holistically (item 1), contextualizing grammar within communication (items 4 and 5), and incorporating cooperative learning activities (item 6) are notably underrepresented. This lack of alignment with core functional grammar principles suggests that the textbooks may not fully support the development of students' ability to understand and apply grammar in meaningful and effective ways. The findings underscore the need for comprehensive revisions to Turkish language textbooks, ensuring a more balanced and integrated approach to grammar teaching that aligns with functional grammar principles. By incorporating more activities that emphasize practical usage, cooperative learning, and the integration of grammar into communication skills, educators can better equip students with the linguistic tools necessary for academic success. This study highlights the importance of updating educational resources to reflect modern linguistic pedagogies and foster more dynamic, student-centered learning environments.

The extended abstract is proofread by a native English speaker and approved by the editorial board.